

**Metodika využívání poznatků
o rodinách imigrantů při zjišťování
potenciálních nároků sociálního systému,
které jsou spojené se slučováním rodin**

Autorský tým: Pavel Bareš, Milada Horáková, Danica Schebelle, Jan, Kubát, Zdeněk Uherek, Stanislav Brouček, Veronika Beranská

VÚPSV v.v.i.; Etnologický ústav AV ČR, v.v.i.

2014

Metodiku vypracoval autorský tým pracovníků VÚPSV, v.v.i. (Mgr. Pavel Bareš, Ph.D., Mgr. Milada Horáková, Mgr. Danica Schebelle, Mgr. Jan Kubát) a EÚ AV ČR, v.v.i. (doc. PhDr. Zdeněk Uherek, CSc., PhDr. Stanislav Brouček, CSc., Mgr. Veronika Beranská).

Metodika vznikla v rámci výzkumného projektu „*Návrh informačního systému o rodinách imigrantů z třetích zemí*“ podpořeného Technologickou agenturou České republiky (č. projektu TD010220)

Oponentní posudky zpracoval:

Odborný posudek: PhDr. Michal Vašečka, PhD., Fakulta sociálních studií, Masarykova Univerzita, Brno, Centrum pro výzkum etnicity a kultúry, Bratislava

Posudek ze státní správy: PaedDr. Věra Kolmerová, Generální ředitelství Úřadu práce ČR, Praha

Obsah

1. Úvod	5
2. Cíl metodiky	8
3. Popis metodiky	9
3.1 Východiska a zaměření metodiky	9
3.2 Využitelnost identifikovaných datových zdrojů	11
3.2.1 Cizinecký informační systém.....	11
3.2.2 Sčítání lidu, domů a bytů 2011	14
3.2.3 Údaje o rodinách imigrantů získané s využitím individuálních záznamových archů a rodinné karty.....	16
3.2.4 Další identifikované zdroje dat o cizincích.....	20
4. Zdůvodnění novosti metodiky	24
5. Popis uplatnění metodiky (pro koho je určena a jakým způsobem bude uplatněna).....	26
Seznam použité literatury	27
Seznam publikací, které předcházely metodice	29

1. Úvod

Sociální změny, k nimž v důsledku mezinárodních migrací dochází, mohou být základem pro vznik sociálních konfliktů. Proto je na integraci imigrantů do hostitelských společností kladen stále větší důraz. Rodina je klíčovým činitelem v procesu socializace jedince. Rodina přistěhovalců plní kromě socializační funkce i funkci integrační. Úspěšně integrovaná přistěhovalecká rodina může pozitivně přispívat ke stabilitě sociálního systému hostitelské společnosti jako celku.

Procesy migrace a integrace zkoumané z perspektivy rodiny přitom přinášejí kvalitativně odlišné poznatky od těch, které se věnují integraci jednotlivců. Proces integrace imigrantů z třetích zemí je proto žádoucí sledovat z perspektivy základní společenské jednotky, kterou představuje nukleární rodina. Mezinárodní výzkumný projekt Interface (CJD Eutin 2008) i další výzkumy v oblasti integrace cizinců totiž ukazují, že rodina, rodinná ekonomika a podpora rodiny hraje v integračních strategiích klíčovou roli zejména u imigrantů z třetích zemí, kde často zaznamenáváme silnou mezigenerační solidaritu, která umožňuje migraci osob v důchodovém věku, tendenci k podpoře dospělých dětí ovlivňující sňatkový věk imigrantů a další jevy, které jsou velmi podstatné k poznání integračních strategií a sociability imigrantů (viz např. Uherek et al., 2003).¹

Stávající poznatky v této oblasti lze ale hodnotit jako velmi skrovné. Doposud získané poznatky buďto reflektují imigranta jako jedince, nebo reflektují jako základní strukturující jednotku národnost, nebo občanství.

Možnosti získávání kvalifikovaných informací přímo o rodinách imigrantů z třetích zemí jsou v současnosti velmi omezené. Dosavadní specifické poznatky o rodinách imigrantů pocházejí z velmi malých vzorků migrační populace, které byly sestaveny nesystematicky, a informace z nich čerpané jsou obtížně srovnatelné. V současnosti shromažďované oficiální údaje o cizincích (informace z Cizineckého informačního systému, dále jen „CIS“, a údaje shromažďované Českým statistickým úřadem, dále jen „ČSÚ“²)

- a) nejsou primárně zaměřeny na rodiny imigrantů,
- b) nejsou pro získávání poznatků o rodinách imigrantů využívány a
- c) doposud ani nebyla uceleně zhodnocena jejich využitelnost pro tyto účely.

Z uvedeného je patrné, že stávající **poznatková základna neumožňuje, aby státní integrační politika odpovídajícím způsobem reagovala na trendy v oblasti migrace a integrace rodin imigrantů.**³

¹ Nejdůležitější pojmy a souvislosti týkající se integrace rodin imigrantů jsou podrobněji popsány v materiálu „Výzkum rodin migrantů v ČR - východiska a základní pojmy projektu Návrh informačního systému o rodinách migrantů z třetích zemí.“ (Horáková, 2014).

² Více viz ČSÚ (2010).

³ Pojem imigrant je na tomto i několika dalších místech v textu použit i v případech, kdy bezprostředně následuje za pojmem migrace, což činí text obtížněji srozumitelným, než by tomu bylo při použití pojmu cizinec. Důvodem tohoto přístupu je, že pojmy cizinec a imigrant nejsou v textu metodiky chápány jako významově shodné (více viz kapitola 3.2 metodiky pro tvorbu ISR).

Sledování těchto trendů je přitom velmi významné také proto, aby bylo možné **vyhodnotit sociální a ekonomické dopady migrace a integrace rodin na fungování státu a odhadnout potenciální nároky migrace rodin na sociální systémy**. To je důležité proto, aby **sociální infrastruktura** (trh práce, instituce pro přípravu na povolání, základního, středního i vysokého školství, zdravotnictví, sociální zabezpečení, kultura apod.) **dokázala na tyto trendy odpovídajícím způsobem reagovat**.

Lze přitom konstatovat, že doposud nebyla ani nastavena, respektive sjednocena, pravidla pro sledování těchto trendů a **nebyly ani systematicky zmapovány stávající podmínky** (existující předpoklady, možná omezení) **pro jejich sledování**.

Právě ucelený a odborně podložený popis stávajících údajů včetně zhodnocení jejich využitelnosti, stávající míry využívání a návrhu postupů na případné rozšíření stávající datové základny / stávajících metod jejich využívání (s cílem zlepšit jejich využitelnost, respektive možnosti jejich využití) byl **hlavní cíl projektu „Návrh informačního systému o rodinách imigrantů z třetích zemí“**.

Vyhodnocení těchto otázek představuje nezbytný **předpoklad pro optimalizaci stávajících údajů a postupů** z hlediska jejich relevance a využitelnosti při sledování trendů v oblasti migrace a integrace rodin imigrantů, respektive k případnému ujednovení existujících postupů, sjednocení jejich východisek, způsobů jejich využívání a pro jejich odpovídající odborné ukotvení. V situaci, kdy **státní integrační politika údaje o rodinách imigrantů nezohledňuje** a ani doposud nebyl dostatečně popsán okruh relevantních údajů a možností jejich využití, nebudou tyto poznatky přirozeně sloužit k optimalizaci stávajících postupů, ale k vyhodnocení možnosti **doplnění stávajících postupů o novou dimenzi (rodinnou perspektivu)**, která by při tvorbě, monitorování a vyhodnocování státní integrační politiky bezpochyby měla být náležitě zohledněna.

Obecnějším dopadem, k němuž dosažení tohoto cíle přispěje, tak bude to, že státní integrační politika bude moci lépe odpovídajícím způsobem reagovat na stávající trendy v oblasti migrace a integrace rodin imigrantů, a proto je uvedený cíl **zásadní i obecněji pro tvorbu, monitorování a vyhodnocování státní integrační politiky**.

Získání detailnějších poznatků o údajích o rodinách imigrantů a možnostech jejich využívání zároveň umožňuje **zohlednit rodinnou perspektivu také u postupů pro hodnocení sociálních a ekonomických dopadů migrace a integrace na fungování státu a odhady potenciálních nároků sociálních systémů**. V případě tohoto druhého předpokládaného obecnějšího dopadu projektu je nicméně potřebné navrhnout a ověřit také postupy umožňující vyhodnocení sociálních a ekonomických dopadů rodinných migrací a integrace rodin imigrantů na sociální systémy.

Oba předpokládané obecnější dopady projektu se tedy v mnoha ohledech liší a projekt proto předpokládal dva samostatné, byť v mnoha ohledech související, respektive navazující stěžejní výsledky:

- *certifikovanou metodiku pro tvorbu informačního systému o rodinách imigrantů z třetích zemí* (dále též „metodika pro tvorbu ISR“) a
- *certifikovanou metodiku využívání poznatků o rodinách imigrantů při zjišťování potenciálních nároků sociálního systému, které jsou spojené se slučováním rodin* (dále též „metodika“, „metodika využívání poznatků o rodinách imigrantů“).

Důvodem **rozhodnutí zpracovat dvě samostatné certifikované metodiky** bylo především to, že obě se i přes společná východiska a některé společné charakteristiky zaměřují na odlišné tematické okruhy, pracují s odlišnými typy poznatků, možnosti jejich uplatnění jsou velmi odlišné a metodika, která by obě uvedené metodiky integrovala, by patrně byla značně nepřehledná a její uchopení a možnosti aplikace obtížné. Zdůraznit je třeba také to, že druhá uvedená metodika v některých ohledech navazuje na výsledky první uvedené a představuje další **rozšíření možností využití výstupů první části projektu**.

Potřeba identifikovat a zhodnotit relevantní zdroje údajů o rodinách migrantů je tedy společná jak pro snahu rozšířit o rodinnou perspektivu tvorbu, monitorování a vyhodnocování státní integrační politiky, tak při snaze zohlednit rodinnou perspektivu při hodnocení sociálních a ekonomických dopadů migrace a integrace na fungování státu. Tyto postupy podrobně specifikuje metodika pro tvorbu ISR, respektive její jednotlivé části⁴. Níže předložená metodika se již věnuje výhradně otázce uplatnění poznatků o rodinách imigrantů při zjišťování potenciálních nároků sociálního systému, které jsou spojené se slučováním rodin. Ve vztahu k otázce vhodného postupu pro sledování a hodnocení trendů ve sledované oblasti tato certifikovaná metodika předpokládá využití postupů vytvořených v rámci metodiky pro tvorbu ISR.

⁴ Metodika pro tvorbu ISR (Horáková, Bareš, Schebelle, Kubát, Uherek, Brouček, Beranská, 2014) je rozdělena do čtyř částí – obecné části metodiky a tří speciálních částí, z nichž každá obsahuje vyhodnocení relevance a využitelnosti dat získaných třemi v rámci obecné části popsány postupy a je v ní podrobněji specifikován doporučený postup pro hodnocení těchto dat. Označení „metodika pro tvorbu ISR“, případně též „výchozí metodika“ apod. odkazují k metodice pro tvorbu ISR jako celku, tj. ke všem těmto čtyřem částem. V některých případech je ale v dalším textu relevantní, a je proto uveden odkaz, pouze na některou z těchto čtyř částí metodiky pro tvorbu ISR.

Metodiku pro tvorbu ISR tvoří následující publikace uvedené v seznamu použité literatury:

- obecná část: Bareš, Horáková, Schebelle, Kubát, Uherek, Brouček, Beranská (2014),
- speciální část I (využitelnost údajů z CIS): Bareš (2014),
- speciální část II (využitelnost údajů ze SLDB 2011): Bareš, Schebelle, Kubát (2014) a
- speciální část III (pilotní ověření empirického šetření): Horáková, Bareš, Uherek, Kubát, Schebelle (2014).

2. Cíl metodiky

Cílem metodiky využívání poznatků o rodinách imigrantů je uceleně zmapovat nejvýznamnější předpoklady, stanovit nezbytné výchozí podmínky a popsat rámcové postupy pro práci s poznatky o rodinách imigrantů při hodnocení sociálních a ekonomických dopadů migrace a integrace rodin na fungování státu a potenciálních nároků migrace rodin na sociální systémy. Metodika tak sleduje a vzájemně spojuje tyto dva **hlavní cíle**:

- a) *z hlediska aktivit projektu Návrh informačního systému o rodinách imigrantů z třetích zemí*: rozšířit možnosti praktické aplikace poznatků o struktuře rodin cizinců z třetích zemí (dále jen „CTZ“)⁵, které byly získány prostřednictvím postupů navržených, ověřených a zhodnocených v rámci metodiky pro tvorbu ISR a
- b) *pro potřeby tvorby, rozboru či realizace státní integrační politiky*: vytvořit postupy umožňující odpovídající reflexi rodinné perspektivy při zjišťování potenciálních nároků sociálního systému, které jsou spojené se slučováním rodin.

Vyhodnocování dopadů migrace a integrace na sociální systémy z rodinné perspektivy umožňuje věnovat pozornost i skutečnostem, které není možné dostatečně reflektovat pouze při využití individuálních údajů o CTZ. K takovým oblastem lze řadit např. témata jako velikost rodin CTZ, počet zaopatřených a nezaopatřených dětí v rodinách CTZ žijících v ČR a v jiných zemích, ekonomická aktivita rodinné jednotky, její příjmová situace, využívání dávkových systémů v rámci systému sociálního zabezpečení apod. S využitím poznatků o rodinách CTZ tak může sociální infrastruktura společnosti (trh práce, vzdělávací instituce, zdravotnictví, sociální zabezpečení, kultura apod.) lépe reagovat na stávající trendy.

⁵ Podobně jako metodika pro tvorbu ISR se i metodika využívání poznatků o rodinách imigrantů zaměřila úžeji na cizince z třetích zemí (viz také dále).

3. Popis metodiky

3.1 Východiska a zaměření metodiky

Metodika využívání poznatků o rodinách imigrantů je založena a dále rozvádí poznatky týkající se údajů o CTZ využitelných při tvorbě ISR, které byly získány v souvislosti s přípravou metodiky pro tvorbu ISR, tj. poznatky o tom,

- jaké údaje jsou pro potřeby ISR vhodné,
- jaké údaje jsou v současnosti k dispozici, jaké jsou možnosti jejich doplnění, zpřesnění nebo sběru jiných relevantních údajů,
- jaká je využitelnost existujících údajů pro potřeby ISR, jak jsou tyto údaje využívány a jaké (jiné než doposud využívané) možnosti využití nabízejí, respektive jaké jsou nejdůležitější předpoklady a omezení jejich extenzivnějšího využití a
- jak mohou být pro potřeby ISR systematicky a náležitě využívány různé typy relevantních údajů, respektive údaje z různých zdrojů s odlišným zaměřením (využití existujících kvantitativních údajů a údaje shromažďované - jednorázově nebo opakovaně - přímo za účelem zjištění informací o rodinách imigrantů).

V metodice využívání poznatků o rodinách imigrantů byly shromážděny a vyhodnoceny **údaje o cizincích z třetích zemí**. Důvody zaměření na hodnocení využitelnosti údajů u této skupiny imigrantů byly totožné jako v případě metodiky pro tvorbu ISR, tj. relevance této skupiny cizinců k tématu integrace a integračních politik (viz také metodika pro tvorbu ISR). Významným důvodem pro zaměření na tuto skupinu imigrantů byla také snaha zajistit návaznost této metodiky na metodiku pro tvorbu ISR.

Částečně metodika využívání poznatků o rodinách imigrantů navazovala na předcházející metodiku pro tvorbu ISR také **okruhem identifikovaných a vyhodnocených datových zdrojů**. Zatímco cílem výchozí metodiky pro tvorbu ISR ale bylo identifikovat veškeré datové zdroje a postupy zjišťování dat, které vypovídají o rodinách CTZ obecně, a navrhnout postupy pro jejich vyhodnocování, v této metodice byly v rámci těchto datových zdrojů identifikovány již pouze údaje, které lze vnímat jako relevantní k tématu zjišťování potenciálních nároků sociálního systému. Následně byl u takto vybraných dat navržen postup pro jejich vyhodnocování.

Z popsaného srovnání obou metodik plyne, že metodika využívání poznatků o rodinách imigrantů je zaměřena na identifikaci a podrobnější vyhodnocení vybraných specifických dat.⁶ Na rozdíl od výchozí metodiky tak již v tomto případě nebyla pozornost věnována možnostem tvorby a případnému využití výzkumného panelu,

⁶ To je výrazná odlišnost oproti předchozí metodice, ve které byla pozornost věnována obecněji datovým zdrojům a postupům sběru dat. Byl v ní také sledován výrazně širší okruh údajů relevantních obecněji k tématu rodin CTZ než v této metodice a doporučený postup jejich vyhodnocování si především kladl za cíl, blíže charakterizovat strukturu rodin CTZ (z hlediska počtu členů rodin, počtu dětí, charakteristik ekonomické aktivity členů rodiny atd.). Při vyhodnocování získaných údajů o rodinách CTZ, které se jejich struktury již přímo netýkaly (příjmová situace, příjmy ze systému sociálního zabezpečení ČR apod.), byla v rámci výchozí metodiky doporučena a provedena již pouze jejich základní vyhodnocení. Tyto rozdíly mezi oběma metodikami vyplývají z lišící se míry obecnosti obou metodik vytvořených v rámci projektu „Návrh informačního systému o rodinách imigrantů z třetích zemí“.

3. Popis metodiky

kteřý byl v předchozí metodice vyhodnocen jako postup umožňující dále rozšířit možnosti uplatnění výběrových šetření při zjišťování údajů o rodinách CTZ (umožňuje např. efektivněji zajistit pokračující sledování těchto údajů, zajistit srovnatelnost opakovaných šetření apod.).

Metodika využívání poznatků o rodinách imigrantů tak na výchozí metodiku navázala podrobnějším vyhodnocením využitelnosti a návrhem způsobu využití vybraných údajů při zjišťování potenciálních nároků sociálního systému, které jsou spojené se slučováním rodin, z těchto datových zdrojů:

1. Cizinecký informační systém,
2. Sčítání lidu, domů a bytů 2011 (dále též „SLDB 2011“) a
3. empirické šetření v rodinách CTZ realizované řešiteli.

Zatímco v metodice pro tvorbu ISR byly vyhodnoceny možnosti využití těchto tří datových zdrojů obecněji při zjišťování informací o CTZ a návrh postupu pro jejich využití k tomuto účelu, v této metodice byla zhodnocena jejich relevance a navrženy možnosti využití specificky při zjišťování dopadů integrace rodin CTZ na sociální systémy. Vyhodnocení a návrh možností využití těchto tří datových zdrojů v této metodice se vyznačovaly také dalšími významnými odlišnostmi oproti jejich rozboru (a navrženému doporučenému využití) ve výchozí metodice (srov. poznámka 6).

Kromě údajů z těchto datových zdrojů byly v rámci této metodiky dále identifikovány také některé další datové zdroje, které se sice týkaly primárně jednotlivců (nikoliv rodin CTZ), ale měly souvislost s rodinným životem cizince a byly relevantní z hlediska zaměření této metodiky (rodinný stav, získání pobytu za účelem sloučení rodiny, příjmy CTZ - jednotlivců ze systému sociálního zabezpečení atd.). Tyto údaje se dané problematiky týkají spíše nepřímo a zachycují spíše individuální charakteristiky cizinců v ČR. V situaci, kdy cílem této metodiky není pouze identifikace a vyhodnocení údajů o rodinách CTZ bez konkrétnější specifikace tématu (jako v případě metodiky pro tvorbu ISR), ale je zjišťována využitelnost údajů specificky ve vztahu k tématu potenciálních nároků sociálního systému, je potřebné věnovat pozornost také těmto údajům.

Při tvorbě metodiky využívání poznatků o rodinách imigrantů byly vyhodnoceny možnosti využití údajů z těchto dalších datových zdrojů:

1. Výběrové šetření pracovních sil ČSÚ,
2. Výběrové šetření příjmů a životních podmínek domácností ČSÚ,
3. údaje o cizincích publikované ČSÚ v publikaci Cizinci v České republice (ČSÚ 2013a) a na webových stránkách ČSÚ (www.czso.cz) vycházející z evidencí, které vedou ústřední orgány a instituce a
4. Agendový informační systém (dále též „AIS“), ve kterém byly spravovány údaje evidované Úřadem práce ČR (do konce roku 2013), od ledna 2014 je opět využíván systém OKpráce.

Po vyhodnocení relevance dat shromážděných v těchto datových zdrojích byly navrženy konkrétní postupy pro jejich využití při zjišťování potenciálních nároků sociálního systému, které jsou spojené se slučováním rodin.

3.2 Využitelnost identifikovaných datových zdrojů

3.2.1 Cizinecký informační systém

Relevance a využitelnost údajů z CIS poskytnutých řešitelům Ředitelstvím služby cizinecké policie (dále jen „ŘSCP“) **obecněji k získání poznatků o rodinách CTZ** byla vyhodnocena při zpracování metodiky pro tvorbu ISR. Jako nejvýznamnější lze vnímat tyto charakteristiky údajů z CIS:⁷

- CIS představuje nejvíce aktuální a nejvíce relevantní zdroj informací o cizincích, respektive o CTZ⁸.
- Údaje z CIS se primárně týkají jedinců, nikoli rodin.
- Část údajů obsažených v CIS by mohla vést k identifikaci konkrétních osob. Takovéto údaje mohou být využívány pouze orgány, které CIS vlastní, respektive jej spravují a využívají (tj. MV ČR - Cizinecká policie a Odbor azylové a migrační politiky). Při využívání tohoto typu údajů jsou i tyto orgány vázány platnou legislativou.⁹ Externím subjektům takovéto údaje nemohou být poskytnuty vůbec. Pro účely informačního systému o rodinách CTZ tak mohou jiné subjekty získat pouze vybrané údaje z CIS.
- Pro sledování trendů týkajících se rodin CTZ je relevantním ukazatelem údaj o počtu cizinců s rodinnou či jinou vazbou k jiným cizincům (tj. v tomto případě nejen úzce CTZ) a údaj o typu těchto vazeb (tj. specifikace, zda se jedná o rodičovský vztah, partnerský vztah, sourozenecký vztah nebo jiný sledovaný typ vztahu mezi CTZ a osobou, k níž má tento CTZ rodinnou či jinou vazbu).
- Získané údaje o rodinných či jiných vazbách neumožňují přímo identifikovat rodiny s CTZ. Jsou ale vhodným indikátorem, na základě kterého lze i přes určitá omezení (např. skutečnost, že v CIS jsou vedeny i záznamy o vazbách CTZ k osobám, které v ČR nežijí) sledovat trendy týkající se četnosti a povahy rodinných či jiných vazeb u CTZ, respektive u jejich jednotlivých skupin vymezených podle vybraných sociálních a demografických charakteristik jedince.
- Na základě obou uvedených údajů tak lze spíše odhadovat souvislost s trendy týkajícími se rodin CTZ, rodiny CTZ na základě existujících údajů v CIS není možné přímo sledovat. To by bylo možné pouze po zavedení specifického indikátoru, který by bylo možné získat při vstupním shromažďování údajů o cizincích nebo jejich aktualizaci či doplňování. Takovému postupu ale brání některá významná omezení (např. ochrana osobních dat), a tak možnost sledování údaje indikujícího rodiny CTZ se ukazuje jako ryze hypotetická a nelze předpokládat zavedení takového indikátoru (více viz Bareš, 2013).

⁷ Více viz metodika pro tvorbu ISR. Podrobné informace o relevanci a využitelnosti údajů z CIS obsahuje první speciální část metodiky pro tvorbu ISR (Bareš, 2014).

⁸ Dále v textu jsou uváděny charakteristiky údajů v CIS v souvislosti se skupinou CTZ. Tyto charakteristiky údajů v CIS obdobně platí i pro obecnější skupinu cizinců. Hodnocení údajů o obecnější skupině cizinců ale nebylo předmětem metodiky a dále je proto hodnocena pouze relevance a využitelnost údajů z CIS o CTZ.

⁹ Především se jedná o zákon č. 326/1999, o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o pobytu cizinců“) a o zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

3. Popis metodiky

- Souhrnně tak lze konstatovat, že údaje z CIS umožňují získání pouze údajů, které o rodinách CTZ vypovídají jen zprostředkovaně a velmi obecně. Hlavní předností těchto dat je možnost zachytit vývojové trendy u důležitých indikátorů s využitím aktuálních údajů a poměrně vysoká relevance tohoto datového zdroje. Existující údaje v CIS lze také využít pro tvorbu modelových postupů umožňujících odborně podložené odhady některých trendů vývoje.

Na základě údajů z CIS lze zhodnotit tyto souvislosti, které jsou **relevantní a využitelné specificky při hodnocení dopadů integrace rodin CTZ na sociální systémy**:

1. věková struktura CTZ podle rozdělení na osoby v předproduktivním, produktivním a postproduktivním věku:
 - celkový počet CTZ podle jejich věku (osoby ve věku do 15 let, 15-64 let, 65 let a více) a
 - procentuální zastoupení věkových kategorií CTZ (rozdělení věkových kategorií viz výše);
2. podrobnější informace o věkové struktuře osob ve věku do 18 let:
 - celkový počet CTZ podle jejich věku (doporučené rozdělení věkových kategorií: 0-2 roky, 3-5 let, 6-14 let, 15-17 let) a
 - procentuální zastoupení věkových kategorií CTZ (rozdělení věkových kategorií viz výše);
3. podrobnější informace o věkové struktuře osob ve věku 18-64 let:
 - celkový počet CTZ podle jejich věku (doporučené rozdělení věkových kategorií: 18-26 let, 27-44 let, 45-64 let) a
 - procentuální zastoupení věkových kategorií CTZ (rozdělení věkových kategorií viz výše);
4. podíl osob s rodinnou či jinou vazbou z celkového počtu všech CTZ a vybraných kategorií CTZ - doporučuje se podíl sledovat u těchto kategorií CTZ:
 - CTZ s dlouhodobým a CTZ s trvalým pobytem,
 - CTZ dle pohlaví,
 - CTZ dle věku (doporučené rozdělení 0-17 let, 18-26 let, 27-44 let, 45-64 let, 65 let a více);
5. podíl vybraných typů rodinných či jiných vazeb¹⁰ na jednoho CTZ s rodinnou či jinou vazbou celkem a dle vybraných kategorií CTZ - doporučuje se sledovat u shodných kategorií CTZ jako v předchozím případě;

¹⁰ Tj. rodičovských, partnerských a sourozeneckých vztahů.

6. orientační odhad maximálního možného počtu osob s evidovanou vazbou k jejich rodičům nebo zákonným zástupcům¹¹:
 - o celkový odhad maximálního počtu těchto osob za všechny CTZ a u vybraných věkových kategorií (doporučeno rozlišení kategorií uvedené v bodě 4) a
 - o podíl těchto osob z celkového počtu CTZ v dané kategorii;
7. orientační odhad maximálního možného počtu osob s evidovanou vazbou k jejich prarodičům:
 - o celkový odhad maximálního počtu těchto osob za všechny CTZ a u vybraných věkových kategorií (doporučené rozlišení viz výše) a
 - o podíl těchto osob z celkového počtu CTZ v dané kategorii;
8. orientační odhad maximálního možného počtu osob od 18 let věku s evidovanou vazbou k dětem (vlastní děti, děti partnera nebo děti, jejichž jsou zákonnými zástupci):
 - o celkový odhad maximálního počtu těchto osob za všechny CTZ a u vybraných věkových kategorií (doporučené rozlišení viz výše, vyjma poslední kategorie) a
 - o podíl těchto osob z celkového počtu CTZ v dané kategorii;
9. orientační odhad počtu osob s evidovanou vazbou k manželovi nebo manželce:
 - o celkový odhad maximálního počtu těchto osob za všechny CTZ a u vybraných věkových kategorií (doporučené rozlišení viz výše) a
 - o podíl těchto osob z celkového počtu CTZ v dané kategorii;
10. orientační odhad počtu osob s evidovanou vazbou k partnerovi nebo partnerce:
 - o celkový odhad maximálního počtu těchto osob za všechny CTZ a u vybraných věkových kategorií (doporučené rozlišení viz výše) a
 - o podíl těchto osob z celkového počtu CTZ v dané kategorii;

¹¹ Tento odhad i obdobné odhady uvedené v následujících pěti bodech lze stanovit na základě podílu počtu zaznamenaných vazeb příslušného typu (tj. v tomto případě k rodičům nebo zákonným zástupcům) na jednoho CTZ s rodinnou či jinou vazbou a podílu osob s rodinnou či jinou vazbou z celkového počtu osob v příslušné kategorii.

Takto vypočtený počet osob představuje maximální možný počet osob s příslušným typem rodinné či jiné vazby. S výjimkou partnerského vztahu je totiž skutečný počet osob v dané kategorii nižší než takto zjištěná maximální hodnota, protože u jedné osoby může být evidováno více vazeb příslušného typu (jedná se např. o případy, kdy jsou v CIS u dítěte evidovány vazby k oběma jeho rodičům / zákonným zástupcům, případy, kdy má určitá osoba více než jednoho sourozence, o kterém je veden záznam v CIS, atd.). Protože v dostupných datech z CIS není možné propojit údaje o rodinných či jiných vazbách s údaji o osobách s těmito vazbami, nelze v rámci datového souboru ani identifikovat případy, kdy je u jedné osoby evidováno více vazeb určitého typu. Lze tak odhadnout právě jen maximální možný počet osob s příslušnou rodinnou či jinou vazbou.

11. orientační odhad maximálního možného počtu osob s evidovanou vazbou k sourozenci:

- o *celkový odhad maximálního počtu těchto osob za všechny CTZ a u vybraných věkových kategorií (doporučené rozlišení viz výše) a*
- o *podíl těchto osob z celkového počtu CTZ v dané kategorii.*

U osob s přechodným pobytem je v CIS evidován také **údaj o účelu pobytu**, přičemž jedním z existujících účelů pobytu na území ČR je i sloučení rodiny. Tento údaj je pro tuto metodiku svým zaměřením relevantní i přesto, že se jedná primárně o individuální charakteristiku týkající se rodinného života a údaj neumožňuje charakterizovat rodinné struktury ani o nich získat alespoň rámcové indikativní informace (což o rodinných či jiných vazbách umožňují). **V rámci dat poskytnutých řešitelům ŘSCP nebyl tento údaj evidován z důvodu obtíží spojených s jeho začleněním do stanovené datové struktury.**

Pro potřeby výchozí metodiky pro tvorbu ISR tak nebyl údaj o účelu pobytu ani relevantní, ani nebyl k dispozici a využitelnost tohoto údaje z CIS tak ve výchozí metodice hodnocena nebyla. V metodice využívání poznatků o rodinách imigrantů je ale tento údaj již relevantní a je potřebné jej vyhodnotit i v situaci, kdy jej lze sledovat pouze odděleně od ostatních údajů z CIS. Jedná se totiž o důležitý ukazatel, který indikuje důležité trendy v oblasti slučování rodin. Jeho značným omezením ale je to, že je evidován pouze u CTZ s přechodným pobytem a od roku 2013 jej není možné sledovat u CTZ s trvalým pobytem, tedy u podstatné skupiny CTZ.

Možnosti a omezení týkající se začlenění tohoto ukazatele do souborných výstupů o cizincích z třetích zemí jsou hodnoceny v rámci projektu VÚPSV EIF 2012-04 „Monitoring kvantitativních a kvalitativních indikátorů integrace cizinců z třetích zemí v ČR s důrazem na problematiku slučování rodin a čerpání sociálních dávek (viz www.vupsv.cz). Již v současnosti ale lze konstatovat, že pro potřeby metodiky využívání poznatků o rodinách imigrantů je potřebné sledovat tyto základní údaje o pobytech za účelem sloučení rodiny:

- *celkový počet uznaných žádostí o získání pobytu za účelem sloučení rodin,*
- *jejich podíl z celkového počtu uznaných žádostí o získání pobytu v ČR a*
- *počet uznaných žádostí o získání pobytu za účelem sloučení rodiny podle věku.*

3.2.2 Sčítání lidu, domů a bytů 2011

Při hodnocení **obecné relevance a využitelnosti údajů ze SLDB 2011** v rámci metodiky pro tvorbu ISR byly jako klíčové identifikovány tyto charakteristiky údajů o CTZ ze SLDB 2011:¹²

- Údaje jsou získávány s desetiletou periodicitou, a nelze je proto využívat ke sledování aktuální situace ani k zachycení vývojových trendů v období mezi sběrem dat. Vzhledem k možným změnám okruhu sbíraných údajů či metodiky sběru dat nemusejí být údaje získané při Sčítání lidu, domů a bytů realizovaných k různému datu plně srovnatelné.

¹² Více viz metodika pro tvorbu ISR. Podrobné informace o relevanci a využitelnosti údajů z CIS obsahuje druhá speciální část metodiky pro tvorbu ISR (Bareš, Schebelle, Kubát, 2014).

- Údaje o CTZ nepatří v rámci SLDB k prioritně zpracovávaným údajům a mezi dobou sběru údajů ve SLDB a možností vyhodnocení údajů o CTZ v důsledku toho vzniká poměrně dlouhý časový rozestup (požadovanou strukturu dat specificky zaměřených na CTZ lze navrhnout a objednat až po zveřejnění „standardních“ výstupů ze SLDB za obyvatele ČR celkem).
- Údaje ze SLDB vypovídají o jednotlivcích, obsahují však identifikátor, na základě kterého lze rozlišit jednotlivé společně hospodařící domácnosti, respektive získat informace o rodinách žijících ve společně hospodařících domácnostech. Oproti CIS tak SLDB 2011 nabízí více relevantních informací pro sledování rodin CTZ. Lze přitom sledovat dvě různé skupiny údajů: údaje o CTZ, kteří v sečtených domácnostech (rodinách) žijí, a údaje o domácnostech (rodinách), ve kterých žije CTZ. Pro potřeby obou metodik je klíčová především druhá skupina údajů. Vhodné je ale věnovat pozornost také některým údajům o cizincích, kteří byli členy sečtených domácností (rodin), a to i přesto, že v tomto případě se již jedná o individuální charakteristiky jednotlivých CTZ a jedná se tedy pouze o doplňkové informace k tématu rodin CTZ. Údaje o cizincích žijících v domácnostech a rodinách CTZ umožňují blíže specifikovat příslušnou domácnost (rodinu), např. z hlediska státní příslušnosti členů domácnosti (rodiny), případně je možné s těmito údaji porovnat údaje o členech rodin získané v rámci výběrových šetření.
- Souhrnně lze konstatovat, že údaje ze SLDB 2011 nejsou pro monitorování aktuální situace a trendů týkajících se rodin CTZ využitelné vzhledem k dlouhé periodicitě jejich zjišťování. Mohou však poskytnout důležité informace o velké části rodin (rodinných domácností) CTZ, které bylo možné zaznamenat v době sběru údajů ze SLDB 2011. Struktura a charakteristiky rodin CTZ se sice mění poměrně dynamicky, u většiny rodin CTZ lze spíše než „skokové“ změny předpokládat postupné změny související se stárnutím jednotlivých členů rodiny. Struktura a charakteristiky rodin CTZ tak v roce 2013 bezpochyby nebudou zcela odpovídat situaci zjištěné ze SLDB 2011, ale v situaci, kdy není možné obdobné údaje získat z jiných zdrojů, lze strukturu a charakteristiky rodin CTZ z roku 2011 považovat za vhodné (jakkoli stále poměrně limitované) východisko pro odhady současné situace na základě aktuálních dat z CIS. Stěžejním přínosem údajů ze SLDB 2011 je především to, že mohou doplnit a dále rozšířit ve vztahu k rodinám CTZ částečně relevantní, ale nepřiliš specifické informace, jež lze získat z CIS, respektive že poznatky získané ze SLDB 2011 umožňují lépe porozumět trendům, které lze sledovat s pomocí údajů z CIS.

V rámci SLDB 2011 lze jako **relevantní a využitelné specificky při hodnocení dopadů integrace rodin CTZ na sociální systémy** vnímat především údaje o rodinných domácnostech s jednou rodinou (dále jen „rodiny“¹³). K uvedenému specifickému účelu lze doporučit sledování následujícího okruhu údajů:

1. počet rodin,
 - o celkový počet,
 - o podíl z celkového počtu hospodařících domácností CTZ;

¹³ Lze předpokládat, že tyto jednotky převážně reprezentují rodiny a s vědomím určitého zjednodušení je tak lze označit jako „rodiny“.

3. Popis metodiky

2. skladba rodin z hlediska státní příslušnosti (státního občanství) jejich členů

- *počet rodin podle skupin státních občanství členů rodiny (rodina pouze s CTZ s jedním státním občanstvím, s CTZ s občanstvím více zemí, s občany zemí EU, EHP a Švýcarska, smíšené rodiny s občany ČR),*
- *podíl rodin podle skupin státních občanství členů rodiny z celkového počtu rodin,*
- *počet rodin s dvojitým občanstvím třetí země a České republiky;*

3. typ rodiny

- *celkový počet bezdětných párů, úplných rodin s dětmi a neúplných rodin s dětmi,*
- *podíl jednotlivých typů rodin z celkového počtu rodin;*

4. rodiny s dětmi

- *srovnání počtu rodin s dětmi, rodin s dětmi ve věku 0-25 let a rodin se závislými dětmi ve věku 0-25 let,*
- *podíl rodin se závislými dětmi z celkového počtu rodin,*
- *počet rodin se závislými dětmi podle počtu dětí v rodině a jejich věku (0-2 roky, 3-5 let, 6-14 let a 15-25 let),*
- *podíl rodin se závislými dětmi podle počtu dětí v rodině a jejich věku;*

5. ekonomická aktivita členů rodiny

- *srovnání počtu rodin podle počtu ekonomicky aktivních a ekonomicky neaktivních členů rodiny,*
- *podíl členů rodin, kteří jsou ekonomicky aktivní, ekonomicky neaktivní, zaměstnaní, s dětmi a nezaopatřenými dětmi, z celkového počtu členů rodin.*

3.2.3 Údaje o rodinách imigrantů získané s využitím individuálních záznamových archů a rodinné karty

Některé poznatky získané při tvorbě výchozí metodiky v souvislosti s provedeným pilotním šetřením měly obecnější povahu a týkaly se možnosti využití empirických šetření v rodinách CTZ obecně. V rámci výchozí metodiky byly vyhodnoceny také tyto obecnější souvislosti. V metodice pro tvorbu ISR byl kromě těchto souvislostí a hodnocení využitelnosti získaných dat zároveň podrobněji charakterizován a pilotně ověřen navržený výzkumný design, tj. především navržené postupy sběru dat a jejich rozborů.

Vyhodnocení obecné využitelnosti empirických šetření a specifikace navrženého výzkumu ale překračují rámec této návazné metodiky a v metodice využívání poznatků o rodinách imigrantů jim proto již není věnována pozornost. Více k těmto otázkám viz výchozí metodika pro tvorbu ISR a především její třetí speciální část (Horáková, Bareš, Uherek, Kubát, Schebelle, 2014). **Metodika využívání poznatků o rodinách imigrantů se zaměřuje již pouze na hodnocení relevance a využitelnosti údajů**

získaných v rámci provedeného pilotního empirického šetření realizovaného řešiteli v rodinách CTZ.

Stejně jako v případech předchozích dvou kapitol jsou nejprve shrnuty poznatky týkající se obecné relevance a využitelnosti získaných dat při zjišťování informací o rodinách CTZ, které vyplynuly z výchozí metodiky. Následně je uveden okruh údajů, které byly shledány relevantními i pro metodiku využívání poznatků o rodinách imigrantů, tj. týkaly se specificky hodnocení dopadů integrace rodin CTZ na sociální systémy a řešitelé doporučují jejich využití k tomuto účelu.

Z výchozí metodiky vyplynuly tyto nejdůležitější poznatky týkající se **relevance a využitelnosti údajů z pilotního empirického šetření obecněji k získání poznatků o rodinách CTZ:**¹⁴

- Jedná se o specifická data přímo se týkající rodin CTZ, která byla získána dotazováním zástupců zkoumaných rodin v požadované struktuře. Tato data byla zároveň získána od zástupců těchto rodin a v požadované struktuře.
- Získané údaje jsou k tématu rodin relevantnější (např. více než údaje z CIS) a současně je lze sbírat opakovaně, respektive lze získat data aktuální v době realizace konkrétního průzkumu (to je zase výhodou oproti údajům ze SLDB shromažďovaným s dlouhou periodicitou sběru).
- Vypovídací hodnotu získaných dat limitují velikost a charakteristiky zkoumaného vzorku osob. Získaná data nejsou reprezentativní pro celou skupinu rodin CTZ a mají tak spíše charakter kvantitativní sondy, která v některých ohledech dále dokresluje poznatky, které lze získat z jiných zdrojů. Z těchto důvodů je při rozboru zaměřeném na dopady integrace rodin CTZ na sociální systémy potřebné vyhodnotit také některé stěžejní charakteristiky zkoumaného vzorku bez ohledu na to, zda se otázky dopadů na sociální systémy přímo týkají nebo ne. I údaje, které se této otázky přímo netýkají (např. včetně rozdělení rodin na úplné a neúplné, údajů o počtu členů rodiny v případě, že nebyl využit pro účely dalších srovnání apod.), totiž umožňují zjistit, zda se nejdůležitější charakteristiky zkoumaného vzorku shodují s těmito charakteristikami u všech rodin CTZ dotázaných v rámci SLDB 2011. Okruh těchto charakteristik je blíže specifikován v následujícím přehledu.
- Zvolený postup dotazování v rodinách CTZ umožnil získání údajů za celé rodiny i údajů o jejich jednotlivých členech. Pro potřeby obou metodik jsou stěžejní údaje o celých rodinách. Druhá skupina údajů představuje individuální charakteristiky jednotlivců a pouze některé z nich mají vztah k tématu rodin CTZ. Jako účelné se ale ukazuje i vyhodnocení charakteristik členů rodin CTZ, které se rodinného života jedince přímo netýkají (např. státní příslušnost, pohlaví, údaje o dosaženém vzdělání, zaměstnání apod.), a to z důvodu specifikace významných charakteristik členů rodin CTZ a z důvodu srovnání s jinými údaji (např. SLDB 2011 - viz výše).
- Získaná data umožnila zkoumat hlouběji strukturu rodin CTZ, ale nelze na jejich základě srovnávat CTZ žijící v rodinách s CTZ, kteří reprezentují jednočlenné domácnosti.

¹⁴ Viz také metodika pro tvorbu ISR, podrobné informace o relevanci a využitelnosti údajů získaných v pilotním empirickém šetření viz třetí speciální část metodiky (Horáková, Bareš, Uherek, Kubát, Schebelle, 2014).

Před využitím údajů získaných z provedeného empirického šetření specificky k hodnocení dopadů integrace rodin CTZ na sociální systémy se doporučuje provést srovnání vybraných údajů¹⁵

- o zkoumaných rodinách CTZ s údaji o rodinách CTZ, které byly zjištěny rozbořením údajů ze SLDB 2011:
 - zastoupení úplných a neúplných rodin,
 - zastoupení rodin podle počtu členů rodiny žijících v ČR,
 - zastoupení rodin podle počtu dětí žijících v ČR,
 - zastoupení rodin podle počtu nezaopatřených dětí žijících v ČR,
 - zastoupení rodin dle věkových kategorií nezaopatřených dětí žijících v ČR a
 - podíl dětí, nezaopatřených dětí a výdělečně činných osob¹⁶ z celkového počtu členů rodin zahrnutých do rozboru;

- o členech zkoumaných rodin CTZ s údaji o CTZ zjištěnými z dalších zdrojů (CIS, VŠPS, SILC):
 - zastoupení osob podle státní příslušnosti,
 - zastoupení osob podle pohlaví,
 - zastoupení osob podle věku (základní doporučení rozdělení na předproduktivní, produktivní a postproduktivní věk, doporučené podrobné rozdělení: 0-2 roky, 3-5 let, 6-10, 11-14, 15-17, 18-26, 27-44, 45-64, 65 a více),
 - zastoupení osob podle rodinného stavu,
 - zastoupení osob podle vzdělání,
 - zastoupení osob podle současného postavení v hlavním zaměstnání.

Pro samotné hodnocení dopadů integrace rodin CTZ na sociální systémy jsou relevantní a lze doporučit využití těchto údajů získaných v rámci provedeného empirického šetření:

1. počet členů, dětí a nezaopatřených dětí žijících v ČR
 - počet rodin podle počtu členů žijících v ČR,
 - počet rodin podle počtu dětí žijících v ČR,
 - počet rodin podle počtu nezaopatřených dětí žijících v ČR a
 - počet rodin dle věkových kategorií nezaopatřených dětí žijících v ČR;

¹⁵ Seznam neobsahuje údaje o kraji, ve kterém rodina žije, a o státní příslušnosti členů rodiny. Tyto dvě charakteristiky byly při realizaci empirického šetření využity jako kvótní znaky a zastoupení rodin tříděných podle těchto znaků ve zkoumaném vzorku bylo stanoveno dle podílu CTZ žijících v jednotlivých krajích, respektive podle podílu CTZ dle státního občanství, z jejich celkového počtu.

¹⁶ Tento údaj o dotázaných rodinách CTZ je možné porovnat s údajem o počtu ekonomicky aktivních osob zjišťovaným ve SLDB 2011. Jedná se o rozdílné typy údajů, nicméně oba tyto údaje zachycují velmi podobné charakteristiky členů rodin CTZ.

2. rozdělené rodiny

- o celkový počet,
- o podíl z celkového počtu dotázaných rodin,
- o počet rodin dle počtu členů žijících mimo ČR,
- o podíl počtu členů dotázaných rodin žijících v ČR z celkového počtu členů rodiny,
- o počet rodin s jedním nebo více dětmi žijícími mimo ČR;

3. možné budoucí získání povolení k pobytu za účelem sloučení rodiny u dalších členů rodiny

- o celkový počet rodin s alespoň jednou osobou, které se může tato situace týkat,
- o podíl z celkového počtu dotázaných rodin,
- o celkový počet osob, kterých se tato situace může týkat;

4. celková výše příjmů části rodiny žijící v ČR

- o počet rodin podle výše celkového příjmu části rodiny žijící v ČR,
- o počet rodin podle výše celkového příjmu části rodiny žijící v ČR a počtu členů žijících v ČR a
- o počet rodin podle průměrného podílu jednoho člena rodiny žijícího v ČR na celkovém příjmu části rodiny žijící v ČR a podle počtu členů;

5. celkový příjem části rodiny žijící v ČR ze systému sociálního zabezpečení

- o počet rodin s příjemci podpory ze systému sociálního zabezpečení,
- o počet rodin s příjemci podpory ze systému státní sociální podpory,¹⁷
- o počet rodin s příjemci podpory ze systému sociální pomoci,¹⁸
- o počet rodin s příjemci podpory ze systému sociálního pojištění - počet příjemců důchodu, počet příjemců dalších dávek poskytovaných v systému sociálního pojištění¹⁹ a
- o počet rodin podle výše příjmu ze systému sociálního zabezpečení celkem a v rámci jeho jednotlivých subsystémů (tj. státní sociální podpora, sociální pomoc, sociální pojištění);

6. vzájemná srovnání vybraných údajů o rodinách CTZ

- o údaje o počtu členů žijících mimo ČR a možném budoucím získání povolení k pobytu za účelem sloučení rodiny u dalších členů rodiny,

¹⁷ Např. rodičovský příspěvek, dávky péčovské péče apod.

¹⁸ Např. příspěvek na péči, příspěvky pro zdravotně postižené nebo pomoc v hmotné nouzi.

¹⁹ Např. podpora v nezaměstnanosti, peněžité pomoc v mateřství, nemocenská. Přehled typů dávek poskytovaných v rámci jednotlivých subsystémů sociálního zabezpečení je uveden viz příloze 1 třetí speciální části metodiky pro tvorbu ISR.

3. Popis metodiky

- *údaje o počtu rodin podle počtu členů žijících v ČR a o počtu nezaopatřených dětí žijících v ČR,*
- *údaje o počtu rodin podle počtu členů žijících v ČR a o počtu osob výdělečně činných v ČR,*
- *údaje o počtu rodin podle počtu nezaopatřených dětí a o počtu výdělečně činných osob v rodinách (v obou případech osoby žijící v ČR) a*
- *údaje o rodinách s příjmy ze systému sociálního zabezpečení ČR a o počtu nezaopatřených dětí žijících v ČR;*

7. typ a účel pobytu členů rodin CTZ

- *podíl osob s trvalým pobytem z celkového počtu členů dotázaných rodin,*
- *podíl osob s dlouhodobým pobytem z celkového počtu členů dotázaných rodin,*
- *podíl osob pobývajících na území ČR za účelem zaměstnání,*
- *podíl osob pobývajících na území ČR za účelem podnikání,*
- *podíl osob pobývajících na území ČR za účelem sloučení rodiny,*
- *podíl osob pobývajících na území ČR za účelem studia,*
- *podíl osob pobývajících na území ČR s jiným účelem pobytu;*

8. výše a struktura příjmů u členů rodin CTZ

- *počet osob s příjmem ze zaměstnání s posledním čistým měsíčním příjmem do 10 000 Kč,*
- *počet osob s příjmem ze zaměstnání s posledním čistým měsíčním příjmem 10-20 tisíc Kč,*
- *počet osob s příjmem ze zaměstnání s posledním čistým měsíčním příjmem od 10 000 Kč výše,*
- *počet osob s příjmem ze systému sociálního zabezpečení,*
- *počet osob s příjmem ze systému státní sociální podpory,*
- *počet osob s příjmem ze systému sociální pomoci,*
- *počet osob s příjmem ze systému sociálního pojištění,*
- *počet osob s celkovým čistým příjmem do 10 000 Kč,*
- *počet osob s celkovým čistým příjmem 10-20 tisíc Kč a*
- *počet osob s celkovým čistým příjmem od 20 000 Kč výše.*

3.2.4 Další identifikované zdroje dat o cizincích

Ve **Výběrovém šetření pracovních sil** (dále jen „VŠPS“) jsou zjišťovány informace o zaměstnanosti obyvatelstva ČR. Šetření se zaměřuje na domácnosti bydlící v náhodně vybraných bytech. Z charakteristiky okruhu osob dotazovaných ve

VŠPS plyne, že toto šetření zahrnuje i CTZ, ale vypovídací hodnotu údajů z VŠPS ve vztahu k této skupině snižují okolnosti výběru respondentů:

Šetření podléhají všechny osoby obvykle bydlící ve vybraném bytě, přičemž není rozhodující a není ani sledováno, mají-li zde pobyt trvalý, přechodný, dlouhodobý nebo nehlášený. [...] Šetření se nevztahuje na osoby bydlící dlouhodobě v hromadných ubytovacích zařízeních. Z toho důvodu jsou údaje za určité skupiny obyvatelstva, zejména za cizí státní příslušníky žijící a pracující na území republiky, k dispozici v omezené míře. Podle doporučení Eurostatu lze údaje za tyto osoby získat buď z administrativních zdrojů, nebo zvláštním šetřením organizovaným zásadně mimo rámec VŠPS.

(ČSÚ 2013b)

Jako další specifické limity tohoto zdroje dat lze uvést podhodnocené zastoupení CTZ ve výběrovém šetření, odlišné rozmístění než u obyvatelstva nebo problémy týkající se vyhledání těchto osob při sběru dat (srov. Vavrečková, Baštýř, 2010, s. 22; Leontiyeva, 2011). Údaje o CTZ z tohoto zdroje tak nejsou ve vztahu k této skupině osob reprezentativní a je třeba na ně nahlížet (podobně jako v případě jiných empirických šetření mezi CTZ - srov. výše) jako na kvantitativní sondu zachycující ekonomické charakteristiky CTZ zahrnutých do šetření.

Tyto bližší informace o zaměstnanosti dotázaných CTZ jsou primárně charakteristikami jedinců (ne rodin CTZ) a zároveň se netýkají přímo rodinného života CTZ. Nejsou tedy přímo využitelné při hodnocení dopadů integrace rodin CTZ na sociální systémy. I tak se ale jedná o důležité charakteristiky, které umožňují dále specifikovat členy dotázaných domácností.

Charakteristiky vycházející z těchto kategorií byly sledovány také v pilotním empirickém šetření realizovaném řešiteli, ve kterém je zároveň bylo možné porovnat s údaji využitelnými při hodnocení dopadů integrace rodin CTZ na sociální systémy.

Následující kategorie se tak do značné míry překrývají s údaji sledovanými v empirickém šetření, týkají se primárně jednotlivců a vzhledem k nereprezentativnosti vzorku je nelze využít pro získání referenčního rámce pro hodnocení údajů z empirického šetření. Mohou ale být alespoň určitou oporou při hodnocení charakteristik členů domácností CTZ v případě, kdy by v budoucnu nebylo možné aktualizovat specifické údaje o CTZ a jejich rodinách zjišťované přímo od zástupců těchto rodin (nejedná se ale rozhodně o data, která by mohla údaje získané přímo empirickým šetřením v rodinách CTZ nahradit plnohodnotně). Jako nejvíce relevantní údaje z VŠPS lze v tomto směru vnímat údaje o:

- ekonomické aktivitě,
- nejvyšším dosaženém vzdělání,
- postavení v zaměstnání a
- klasifikaci zaměstnání.

Dalším výběrovým šetřením ČSÚ v domácnostech je **Výběrové šetření příjmů a životních podmínek domácností** („Statistics on Income and Living Conditions“, dále jen „SILC“), které se zaměřuje na zjišťování dat o ekonomické a sociální situaci

domácností. V SILC bylo dotazování provedeno v bytech a dotazovány byly osoby náležející ke všem hospodařícím domácnostem s bydlištěm ve vybraném bytě. Také v tomto šetření byly sledovány individuální charakteristiky jejich členů (srov. ČSÚ 2013c). I v případě SILC platí některá metodologická omezení, která snižují vypovídací hodnotu těchto dat ve vztahu k CTZ. Jsou nicméně méně výrazná než v případě VŠPS (srov. Leontiyeva 2011). Zároveň se některé sledované údaje týkají rodin a lze je využít při hodnocení dopadů integrace na sociální systémy. Podobně jako tomu bylo i v případě předchozího datového zdroje byly v pilotním empirickém šetření zjišťovány některé údaje odvozené od kategorií sledovaných v rámci SILC.

I v případě SILC tak lze hovořit o překryvu některých sledovaných dat s údaji zjišťovanými v empirickém šetření realizovaném řešiteli a nemožnosti využít tato data pro získání referenčního rámce pro hodnocení údajů z pilotního šetření. Na druhou stranu u těchto údajů lze hovořit o menších metodologických omezeních než v předchozím případě, dotazovanou jednotkou již nejsou *domácnosti*, ale *hospodařící domácnosti*, tj. kategorie více relevantní pro odlišení rodinných domácností a rodin. Také se část sledovaných údajů týká rodin CTZ a je relevantní pro hodnocení dopadů integrace rodin CTZ na sociální systémy. Podobně jako v předchozím případě, je využití tohoto zdroje vhodné v případě, kdy by nebylo možné realizovat empirické šetření přímo v rodinách CTZ (údaje z tohoto zdroje ale také mohou údaje získané empirickým šetřením v rodinách CTZ nahradit jen z menší části). Pro potřeby hodnocení dopadů integrace rodin CTZ na sociální systémy lze z tohoto zdroje využít tyto údaje:

- dávky státní sociální podpory a sociální péče,
- pracovní aktivita u osob ve věku 16 let a starších a
- příjmy ze závislé činnosti, podnikání nebo jiné samostatně výdělečné činnosti, ostatní příjmy, sociální dávky.

Další údaje o cizincích zveřejňované ČSÚ vycházejí z evidencí, které vedou ústřední orgány a instituce (viz ČSÚ 2010; Vavrečková, Baštýř, 2010). Tyto údaje jsou periodicky publikovány na webových stránkách ČSÚ a v publikaci *Cizinci v České republice* (ČSÚ 2013a). Jedná se o individuální údaje o CTZ. Údaje nelze využít přímo pro hodnocení dopadů integrace rodin CTZ na sociální systémy, nicméně zprostředkovávají informace o vybraných socioekonomických charakteristikách CTZ.

Agendový informační systém (dále jen „AIS“)²⁰ využívaný Úřadem práce ČR (do konce roku 2013) obsahuje některé významné informace, které jsou pro metodiku využívání poznatků o rodinách imigrantů relevantní. Jedná se především o údaje o dávkách poskytnutých cizincům v rámci systému státní sociální podpory (tato data byla i v rámci AIS zaznamenávána původním systémem OKpráce).²¹ Před rokem 2010

²⁰ Tato část metodiky vychází z charakteristiky a hodnocení využitelnosti AIS, které bylo součástí obecné části metodiky pro tvorbu ISR (Bareš, Horáková, Schebelle, Kubát, Uhrek, Brouček, Beranská, 2014). Souvislosti uvedené v metodice pro tvorbu ISR platí v mnoha ohledech i pro tuto metodiku a je zde proto uvedeno (v některých ohledech upravené) úplné znění již zpracované charakteristiky a hodnocení využitelnosti údajů z AIS.

²¹ Údaje z tohoto zdroje o vývoji nákladů na dávky poskytované CTZ ze systému státní sociální podpory (celkem a u vybraných dávek) byly vyhodnoceny v rámci projektu VÚPSV EIF 2012 „Monitoring kvantitativních a kvalitativních indikátorů integrace cizinců z třetích zemí v ČR s důrazem na problematiku slučování rodin a čerpání sociálních dávek“. V rámci tohoto projektu byly analyzovány údaje o vydaných povoleních k pobytu za účelem sloučení rodiny v rozmezí let 2008-2013 (zdroj dat ŘSCP - CIS) a vývoj dávek státní sociální podpory pro cizince z třetích zemí (více viz www.vupsv.cz). Oba uvedené typy údajů jsou vysoce relevantní i pro projekt Návrh informačního systému o rodinách imigrantů z třetích zemí.

byly sledovány také údaje o dávkách poskytnutých cizincům (jak CTZ, tak ze zemí EU, EHP a Švýcarska) v rámci systému sociální pomoci (konkrétně dávek pomoci v hmotné nouzi) a údaje o nezaměstnanosti cizinců. Systém používaný od roku 2010 sledování těchto dat neumožňuje a v současné době tak tato data získat nelze (poslední dostupné údaje jsou z roku 2011).

Kompletní struktura dat evidovaných v AIS na regionální úrovni dostupná nebyla, centralizovaná data již obsahovala souhrnné údaje a nebyl možný jejich detailnější rozbor. V neposlední řadě prošla evidence těchto údajů v letech 2010-2013 zásadní proměnou, stejně jako organizační struktura a kapacity Úřadu práce ČR (nejen) ve vztahu k možnostem práce s těmito daty. AIS byl úřady práce používán do konce roku 2013, kdy byl opětovně nahrazen dříve úřady práce využívaným systémem OKpráce.

Jak již bylo konstatováno výše, změny v evidenci těchto dat nadále probíhají. Data vztahující se ke státní sociální podpoře byla však i v průběhu posledních let kontinuálně spravována systémem OKpráce, ačkoliv byla řazena pod systém AIS. Předpokladem pro využití těchto dat je ovšem stabilní organizace těchto dat, zavedené postupy pro práci s nimi (směrnice nebo metodické pokyny týkající se zpracování dat nebo jejich případného poskytnutí jiným institucím) a odpovídající personální kapacity pro další zpracování těchto údajů (např. tvorba databází s centrálními daty, kontrola nebo úprava dat zajišťující anonymizaci určitých údajů, třídění dat o cizincích). V situaci, kdy by uvedené okolnosti již byly ošetřeny a stabilizovány, by tomuto datovému zdroji měla být věnována odpovídající pozornost, protože obsahuje relevantní informace, jakkoli jde o údaje týkající se jednotlivců, nikoliv rodin.

V současnosti tak je možné dávky sociální podpory (tj. příspěvek na dítě a příspěvek na bydlení) posuzovat z hlediska tzv. okruhu rodiny (tj. společně posuzovaných osob) cizince, a to prostřednictvím statistik o počtu vyplacených dávek. Toto vyhodnocení je možné provést pouze za obě uvedené dávky sociální podpory zvlášť, a to v třídění dle výše poskytnutého příspěvku (rodičovského příspěvku, dávky péčovské péče nebo příspěvku na bydlení) a počtu posuzovaných osob z tzv. okruhu rodiny cizince. Statistiky obsahující tyto údaje ovšem doposud netvoří součást statistických výstupů zpracovávaných dle dat Úřadu práce ČR.

Pro budoucí rozvoj ISR je nevyhnutelné na základě zohlednění změn využívaných informačních systémů uchovávajících data Úřadu práce ČR v budoucnu přehodnotit možnosti získání dostupných statistických informací o rodinách cizinců registrovaných na Úřadu práce ČR a/nebo pobírajících dávky pomoci v hmotné nouzi a/nebo státní sociální podpory.

V současnosti lze k hodnocení dopadů integrace rodin CTZ na sociální systémy využít pouze informace o:

- výši prostředků poskytnutých v rámci systému státní sociální podpory celkem a podle typu poskytovaných dávek.

Tyto údaje mohou být dále tříděny podle státní příslušnosti osob, kterým byly dávky ze systému státní sociální podpory poskytnuty.

Jejich využití v tomto projektu ale omezuje to, že se jedná o úhrnné údaje za celou ČR a údaje se týkají jedinců (nelze je zkoumat ve vztahu k tématu rodin).

4. Zdůvodnění novosti metodiky

Tématu integrace rodin doposud nebyla věnována odpovídající pozornost. Nároky spojené s integrací rodin cizinců se v mnoha ohledech výrazně liší od nároků na individuální integraci jednotlivců, protože velmi výrazně se mohou lišit situace, potřeby, nástroje podporující integraci atd. rodin cizinců (respektive cizinců pobývajících v ČR se svojí rodinou nebo její částí) a cizinců jednotlivců (respektive cizinců, kteří v ČR s dalšími členy své rodiny nežijí).

Z těchto důvodů se ukazuje jako potřebné sledovat a vyhodnocovat procesy migrace a integrace z perspektivy rodiny. Tato potřeba narůstá v souvislosti s aktuálními migračními trendy, kdy narostl počet a význam pobytů cizince v ČR za účelem sloučení rodiny, cizinci zakládají v ČR rodiny, rozhodují se žít se svou vlastní rodinou v ČR, zvou do ČR své manžely/manželky, děti, rodiče či příbuzné, stále častěji zde své děti vychovávají (může jít o děti narozené v zemi původu, ale i v ČR nebo dokonce v jiné zemi) apod.

Je také nutné vést v patrnosti, že v České republice dospívá stále více dětí cizinců, z nichž se velká část považuje za členy české společnosti. Tyto dospělé děti cizinců již sice mohou mít české občanství, nicméně to, že jejich rodina (rodiče nebo jiní příslušníci rodiny) je rodinou cizinců, může jejich životní situaci i nadále velmi výrazně ovlivňovat.

Jako stále významnější potřeba se tak ukazuje větší zaměření integračních programů na téma rodiny a rodinného života cizinců tak, aby bylo možné včas předejít případným sociálním konfliktům, které mohou mít příčinu například v nedostatečné předchozí integraci dětí cizinců. Zkušenosti ze zemí s delší migrační historií²² ukazují, že této problematice nelze pozornost věnovat až teprve tehdy, kdy ve společnosti vzniká napětí mezi dětmi cizinců a občany nebo již dokonce dochází i k sociálním konfliktům mezi oběma skupinami, ale že hostitelské země by měly integrační politiku této situaci přizpůsobovat již tehdy, kdy dochází k výše nastíněným trendům a zvyšuje se význam tématu migrace a integrace rodin cizinců pro společnost.

Předpokladem pro odpovídající reflexi rodinné perspektivy při tvorbě, monitorování a vyhodnocování státní integrační politiky jsou existence a odpovídající způsob využívání údajů a postupů používaných při jejich vyhodnocování. Takovéto údaje nicméně doposud sledovány nebyly a nebyla ani uceleně zhodnocena jejich využitelnost k tomuto účelu.

Tato metodika navazovala na metodiku pro tvorbu ISR, ve které byly vyhodnoceny stávající údaje týkající se rodin CTZ a jejich využitelnost k popsanému účelu. Současně byly v rámci výchozí metodiky popsány a vyhodnoceny možnosti tvorby informačního systému, který by umožnil data o rodinách imigrantů shromažďovat a hodnotit.

Tato navazující metodika se zaměřila na vyhodnocení možností hodnocení a nakládání konkrétně s poznatky o rodinách imigrantů při hodnocení sociálních a

²² Často jsou zmiňovány příklady velkých zemí (především Spojené království, Francie či Německo), trend se ale týká i dalších zemí, které mají bohatou tradici migrace a integrace cizinců (skandinávské země, Nizozemsko, Švýcarsko apod.).

ekonomických dopadů migrace a integrace rodin na fungování státu a potenciálních nároků migrace rodin na sociální systémy.

Získání těchto poznatků představuje prvotní výchozí předpoklad, na základě něhož je možné navrhnout informační systém, který bude nejlépe odpovídat očekáváním a možnostem institucí, které plánují takto získaná data a poznatky využívat při tvorbě, hodnocení a implementaci opatření a politik v oblasti integrace cizinců z třetích zemí. Metodika proto přímo neukotvuje konkrétní podobu takto zaměřeného informačního systému, ale vytváří primární předpoklady pro jeho návrh tím, že shrnuje a hodnotí nejvýznamnější charakteristiky jednotlivých sledovaných typů zdrojových dat a možnosti a nároky spojené s jejich využíváním.

Navržená metodika ISR podstatným způsobem rozšiřuje stávající výchozí předpoklady pro dostatečně podložené hodnocení sociálních a ekonomických dopadů integrace rodin na fungování státu a potenciálních nároků migrace rodin na sociální systémy.

Jako hlavní přínosy metodiky lze vnímat následující skutečnosti:

- Jedná se o první systematicky zpracované zhodnocení možných postupů při sledování a vyhodnocování dopadů integrace rodin CTZ na sociální systémy.
- Metodika představuje velmi rozsáhlé a ucelené zhodnocení této problematiky, při kterém byly zohledněny údaje z více relevantních datových zdrojů.
- Metodika navazuje na metodiku pro tvorbu ISR a rozšiřuje možnosti postupů získávání dat navržených ve výchozí metodice pro tvorbu ISR (více viz metodika pro tvorbu ISR). Tato metodika tak představuje jednu z možných extenzí výchozí metodiky a může být vodítkem pro návrh dalších rozšíření výchozí metodiky i v dalších oblastech souvisejících s migrací a integrací rodin CTZ a se snahou zohlednit rodinnou perspektivu při tvorbě, hodnocení a implementaci migrační a integrační politiky.

5. Popis uplatnění metodiky (pro koho je určena a jakým způsobem bude uplatněna)

Metodika bude využita při tvorbě informačního systému o rodinách CTZ žijících na území Hlavního města Prahy na základě smlouvy uzavřené mezi řešiteli a Integračním centrem Praha, o.p.s. Postupy zjišťování a vyhodnocování údajů o rodinách imigrantů charakterizované v této metodice mohou být využity subjekty, které projeví zájem sledovat a hodnotit údaje o rodinách cizinců (instituce státní správy, instituce regionální a místní samosprávy, organizace poskytující služby cizincům nebo věnující se problematice integrace, sociálního začleňování apod., akademické či výzkumné instituce).

Jednotlivé charakterizované postupy předpokládají využití více různých datových zdrojů, jimiž jsou:

- údaje získané z CIS,
- údaje ze SLDB 2011 a
- údaje z provedeného pilotního empirického šetření v rodinách CTZ.

U údajů z těchto datových zdrojů byla jejich obecná využitelnost ke zjišťování a hodnocení údajů o rodinách CTZ posuzována již ve výchozí metodice pro tvorbu ISR. V metodice využívání poznatků o rodinách imigrantů tak byla hodnocena specificky otázka jejich využitelnosti při hodnocení dopadů integrace rodin CTZ na sociální systémy. Jako doplnění k těmto stěžejním údajům byla využitelnost dat k tomuto účelu hodnocena také u dalších identifikovaných zdrojů dat, mezi něž patřily:

- Výběrové šetření pracovních sil,
- Výběrové šetření příjmů a životních podmínek domácností,
- údaje o cizincích publikované ČSÚ v publikaci Cizinci v České republice (ČSÚ 2013a) a na webových stránkách ČSÚ (www.czso.cz) vycházející z evidencí, které vedou ústřední orgány a instituce a
- Agendový informační systém.

Při využívání kteréhokoli z výše popsaných postupů a datových zdrojů mohou subjekty, které budou tuto metodiku aplikovat, využívat řešiteli navržené a v této metodice popsané poznatky a doporučení týkající se

- výběru vhodných dat a vhodné podoby jejich dodání,
- stanovení parametrů specifikujících okruh nakupovaných dat a podobu jejich zpracování a dodání, popřípadě
- rozšíření či modifikace stávajících datových zdrojů a jejich statistických výstupů za účelem obohacení stávajících informací a poznatků o rodinách CTZ, jejich migraci a integraci v ČR.

Poznatky získané při tvorbě této metodiky, respektive při jejím dalším používání lze také využít při tvorbě, monitorování a vyhodnocování centrální nebo regionálních integračních politik, a to nastavením jejich parametrů tak, aby v maximální míře odpovídaly potřebám a trendům v oblasti migrace a integrace rodin, které budou na příslušném území prostřednictvím této metodiky zjištěny.

Seznam použité literatury

BAREŠ, P. 2014. Speciální část metodiky pro zjišťování a hodnocení informací o rodinách cizinců z třetích zemí I. Využitelnost údajů z Cizineckého informačního systému a navržený postup jejich hodnocení. In: HORÁKOVÁ, M., BAREŠ, P., SCHEBELLE, D., KUBÁT, J., UHEREK, Z., BROUČEK, S., BERANSKÁ, V. 2014. *Metodika pro tvorbu informačního systému o rodinách imigrantů z třetích zemí*. Praha: VÚPSV, v.v.i., ISBN 978-80-7416-206-0, s. 37-73.

BAREŠ, P., HORÁKOVÁ, M., SCHEBELLE, D., KUBÁT, J., UHEREK, Z., BROUČEK, S., BERANSKÁ, V. 2014. Obecná část metodiky pro zjišťování a hodnocení informací o rodinách CTZ. In: HORÁKOVÁ, M., BAREŠ, P., SCHEBELLE, D., KUBÁT, J., UHEREK, Z., BROUČEK, S., BERANSKÁ, V. *Metodika pro tvorbu informačního systému o rodinách imigrantů z třetích zemí*. Praha: VÚPSV, v.v.i., ISBN 978-80-7416-206-0, s. 5-36.

BAREŠ, P., SCHEBELLE, D., KUBÁT, J. 2014. Speciální část metodiky pro zjišťování a hodnocení informací o rodinách cizinců z třetích zemí II. Využitelnost údajů ze sčítání lidu, domů a bytů 2011. In: HORÁKOVÁ, M., BAREŠ, P., SCHEBELLE, D., KUBÁT, J., UHEREK, Z., BROUČEK, S., BERANSKÁ, V. 2014. *Metodika pro tvorbu informačního systému o rodinách imigrantů z třetích zemí*. Praha: VÚPSV, v.v.i., ISBN 978-80-7416-206-0, s. 74-132.

CJD Eutin. 2008. *INTERFACE: Immigrants and National Integration Strategies: Developing a Trans-European Framework for Analysing Cultural and Employment-Related Integration*. Eutin: CJD Eutin, The European Commission. Dostupné online http://praha.vupsv.cz/Fulltext/ul_929.pdf

ČSÚ. 2010. *Koncepce výběru a zpracování statistických údajů (2010)*. Praha. Dostupné online [http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/5E002F332D/\\$File/Koncepce_stat_udaju_2010.doc](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/5E002F332D/$File/Koncepce_stat_udaju_2010.doc)

ČSÚ. 2013a. *Cizinci v České republice (2013)*. Praha. ISBN 978-80-250-2439-3.

ČSÚ. 2013b. *Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS) - Zaměstnanost a nezaměstnanost podle VŠPS – roční průměry 2012. Základní metodické přístupy*. [http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/580018AA94/\\$File/311513m01%20cz.doc](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/580018AA94/$File/311513m01%20cz.doc)

ČSÚ. 2013c. *Výběrové šetření příjmů a životních podmínek domácností (SILC)*. Praha. Dostupné online [http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/8F001AC34E/\\$File/301213mc.doc](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/8F001AC34E/$File/301213mc.doc)

HORÁKOVÁ, M. 2014. *Výzkum rodin migrantů v ČR. Východiska a základní pojmy projektu Návrh informačního systému o rodinách migrantů z třetích zemí*. Praha: VÚPSV, v.v.i., ISBN 978-80-7416-208-4

HORÁKOVÁ, M., BAREŠ, P., SCHEBELLE, D., KUBÁT, J., UHEREK, Z., BROUČEK, S., BERANSKÁ, V. 2014. *Metodika pro tvorbu informačního systému o rodinách imigrantů z třetích zemí*. Praha: VÚPSV, v.v.i., ISBN 978-80-7416-206-0

HORÁKOVÁ, M. BAREŠ, P., UHEREK, Z., KUBÁT, J., SCHEBELLE, D. 2014. Speciální část metodiky pro zjišťování a hodnocení informací o rodinách cizinců z třetích zemí III. Pilotní odzkoušení možností sběru dat o rodinách CTZ s pomocí výběrového šetření a jejich využitelnost. In: HORÁKOVÁ, M., BAREŠ, P., SCHEBELLE, D., KUBÁT, J., UHEREK, Z., BROUČEK, S., BERANSKÁ, V. 2014. *Metodika pro tvorbu informačního systému o rodinách imigrantů z třetích zemí*. Praha: VÚPSV, v.v.i. ISBN 978-80-7416-206-0, s. 132-199.

LEONTIYEVA, Y. *Údaje o imigrantech ve výzkumech LFS a EU-SILC*. Socioweb 12/2011. dostupné online <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie>

UHEREK, Z., VALÁŠKOVÁ, N., KUŽEL, S., DYMEŠ, P. 2003. *Češi z Kazachstánu a jejich přesídlení do České republiky*. Praha: Etnologický ústav AV ČR.

VAVREČKOVÁ, J., BAŠTÝŘ, I. 2010. *Metodika sledování a hodnocení integrace cizinců z třetích zemí v České republice*. Praha: VÚPSV, v.v.i. ISBN 978-80-7416-070-7

Údaje z Cizineckého informačního systému (k 31.12.2011) poskytnuté Ředitelstvím služby cizinecké policie, skupinou analýzy rizik.

Údaje o domácnostech cizinců z třetích zemí ze Sčítání lidu, domů a bytů 2011 poskytnuté ČSÚ.

Seznam publikací, které předcházely metodice

BAREŠ, P. 2008. Internal Family Relations. In: CJD Eutin. 2008. *INTERFACE: Immigrants and National Integration Strategies: Developing a Trans-European Framework for Analysing Cultural and Employment-Related Integration*. Eutin. s. 63-85.

BAREŠ, P. 2008. Delineating the state of research into the family life of foreigners in the Czech Republic. In: *On some migration and development issues. Collection of papers presented at the conference "Migration and Development"*, s. 7-21. Ostrava: University of Ostrava.

HORÁKOVÁ, M. 2008. Discrimination. In: *INTERFACE - Immigrants and National Integration Strategies: Developing a Trans-European Framework for Analysing Cultural and Employment-Related Integration*. Eutin: CJD Eutin, The European Commission, - s. 126-143.

HORÁKOVÁ, M. 2010. *Mezinárodní pracovní migrace v České republice v době pokračující hospodářské recese v roce 2010*. Praha: VÚPSV, v.v.i., ISBN 978-80-7416-093-6.

HORÁKOVÁ, M. 2012. *International Labour Migration in the Czech Republic. Bulletin No. 28*. Praha: VÚPSV, v.v.i., ISBN 978-80-7416-105-6.

HORÁKOVÁ, M., BAREŠ, P. 2009. Integrační funkce rodiny v procesu migrace. Hlavní zjištění projektu Interface. In: *Fórum sociální politiky* (ročník 3), č. 5, s. 8-16. Praha: VÚPSV, v.v.i. ISSN 1802-5854.

HORÁKOVÁ, M., BAREŠ, P. 2009. Výzkum rodin imigrantů v členských zemích EU - metodologie a výsledky mezinárodního projektu Interface. In: Šucha, M., Charvát, M., Řehan, V. (Eds.), *Sborník příspěvků z VIII. česko-slovenské konference Kvalitativní přístup a metody ve vědách o člověku - kvalitativní přístup pro praxi*, s. 315-323. Univerzita Palackého v Olomouci: Olomouc (2009).

HORÁKOVÁ, M., BAREŠ, P. 2010. Intercultural opening of the labour market and employment institutions in the Czech Republic. National Sub-System Final Report. In: *Moving Societies towards Integration*, s. 102-121. Eutin: CJD Eutin.

HORÁKOVÁ, M., BAREŠ, P. 2011. Interkulturní otevřenost institucí trhu práce a zaměstnanosti v České republice. In: *Fórum sociální politiky*, 2011 (ročník 5), č. 4, s. 20-23. Praha: VÚPSV, v.v.i. ISSN 1802-5854.

HORÁKOVÁ, M., BAREŠ, P. 2011. The Immigrant Family in the Integration Process. In: BERANSKÁ, V. UHEREK Z. (Eds.): *Migration, Diversity and Their Management*, s. 103-132. Praha: Institute of Ethnology of the Academy of Sciences of the Czech Republic, v.v.i.

HORÁKOVÁ, M., HEJNÁ, B., BAREŠ, P. 2006. *Protection and Support Measures for Third Country Nationals Street Children in the EU Member States. The Case of Prague. Final report*. Praha: VÚPSV, v.v.i.

SCHEBELLE, D., HORÁKOVÁ, M. 2012. *Bariéry integračního procesu reflexí cizinců z třetích zemí*. Praha: VÚPSV, v.v.i., ISBN 978-80-7416-112-4.

SCHEBELLE, D., HORÁKOVÁ, M., BAREŠ, P., KUBÁT, J. 2013. *Kontinuální sledování bariér integrace cizinců z třetích zemí se zřetelem na činnost asistenčních služeb*. Praha: VÚPSV, v.v.i., ISBN 978-80-7416-146-9

UHEREK, Z. 2010. Migration in the Czech Republic: A Source of Social Diversity and Formation of New Social Networks in the Urban Environment. In: JANSSENS, M. et al. (eds.) *The Sustainability of Cultural Diversity*. Nations, Cities and Organizations. Cheltenham: Edward Elgar, ISBN 978-1-84980-289-5, s. 245–257.

UHEREK, Z., HORÁKOVÁ, M., POJAROVÁ, T. KORECKÁ, Z. 2008. Imigrace do České republiky a rodiny cizinců. In: UHEREK, Z., KORECKÁ, Z., POJAROVÁ, T. *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy: vybrané případy významných migračních skupin v České republice*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, v.v.i., 2008. ISBN 978-80-87112-12-0. s. 85-117.

UHEREK, Z., BERANSKÁ, V., HONUSKOVÁ, V., JIRÁKOVÁ, A., ŠOLCOVÁ, L. 2012. *Analýza státního integračního programu pro azylanty*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, v.v.i., ISBN 978-80-87112-65-6.

UHEREK, Z., KORECKÁ, Z., POJAROVÁ, T. a kol. 2008. *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy*. 1. vyd. Praha: Etnologický ústav AV ČR, v.v.i. ISBN: 978-80-87112-12-0. 259 s.

UHEREK, Z., VALÁŠKOVÁ, N., KUŽEL, S., DYMĚŠ, P. 2003. *Češi z Kazachstánu a jejich přesídlení do České republiky*. 1. vyd. Praha: Etnologický ústav AV ČR, ISBN 80-85010-45-3. 198 s.